

Politicologen en media

Inleiding

Peter Bursens, Universiteit Antwerpen

Eelke Heemskerk, Universiteit van Amsterdam

De verhouding tussen de beroepsgroep van politieke wetenschappers aan de ene kant en 'de media' aan de andere kant is veelzijdig en kent een lange geschiedenis. De twee basisverhoudingen tussen beide beroepen zijn die van onderzoeker en onderzoeksobject enerzijds, en die van mediamaker en deskundige die inhoud aanlevert anderzijds. Tussen deze twee rollen kan een positieve wisselwerking ontstaan, waardoor de politicoloog zijn werk en inzichten breed kan verspreiden en waardoor de diverse media op een gedege basis verslag kunnen doen van de politieke ontwikkelingen in onze samenleving. Toch ligt een louter positieve wisselwerking niet zomaar voor de hand, zoals Dave Sinardet en Peter Vandermeersch in dit symposium betogen. De relatie tussen politicologen en de media is er immers één van precaire aard: aan beide zijden kan opportunisten een belangrijke rol gaan spelen. Zowel voor politieke wetenschappers als voor praktijkpoliticologen is het daarom verstandig om zich te bezinnen over de rollen die beide groepen willen en kunnen spelen. We nodigden voor dit symposium twee deelnemers uit die uitstekend gepositioneerd zijn om beide

kanten van de relatie aan een nadere analyse en beschouwing te onderwerpen.

Dave Sinardet is politicoloog aan de Universiteit van Antwerpen en neemt actief deel aan het Belgische maatschappelijke debat rond federalisme, staats hervorming en communautaire relaties. In zijn bijdrage werkt hij nauwgezet een aantal belangrijke aspecten uit van de rol die politicologen in de media kunnen vervullen. Of politicologen iets te zoeken hebben in de media, daar is Sinardet snel uit. De politicoloog is geen politiek journalist, en lang niet alle politicologen hoeven per se regelmatig in de media te verschijnen, maar volgens Sinardet is het de taak van sociale wetenschappers om deel te nemen aan het maatschappelijk debat en zo bij te dragen aan de vorming van de publieke opinie. De vraag die Sinardet het meeste bezighoudt, betreft de invulling van deze 'taak'. Voor hem ligt de meerwaarde van de wetenschapper vooral in het overstijgen van de waan van de dag en in het duiden van gebeurtenissen in een bredere context, bij grote voorkeur buiten de partijpolitieke redenties om. De realiteit is echter dat veel mediavormen zich maar slecht lenen voor genuanceerde, beschouwende en soms wat abstracte bijdragen. Volgens Sinardet moeten politicologen wel bereid zijn zich aan te passen aan de media. Misschien

niet wat betreft inhoud, maar toch zeker wat betreft vorm, stijl en taalgebruik. Deze investering kan zich voor sommige politieke wetenschappers vervolgens mooi terugbetalen via de inzichten en de 'thick knowledge' die je kan opdoen wanneer je onderdeel bent van het mediatheater op belangrijke politieke momenten.

Peter Vandermeersch is algemeen hoofdredacteur van *De Standaard/Het Nieuwsblad*. Hij geeft zijn beschouwingen met andere woorden vanaf de andere kant van het veld. Er blijkt niet veel licht te zitten tussen de analyse van de politicoloog en de hoofdredacteur: media en politicologen hebben elkaar nodig, maar opportunisme ligt op de loer. De media zijn een belangrijk kanaal voor intellectuelen om hun boodschappen breed te verkondigen, zo stelt Vandermeersch. Wat dat betreft ziet hij zelfs graag dat meer politicologen aan zijn mouw trekken om hem te wijzen op het belang van hun werk. Een mooie oproep wellicht. Tegelijk signaleert Vandermeersch dat politicologen vaak worden ingezet als surrogaatpolitici of omdat de bijdrage van een 'professor doctor' net dat extra beetje cachet verleent. Zo werken de media nu eenmaal, en als je de regels van het spel kent, kan je je er ook tegen wapenen. In zijn besluiten roep Vandermeersch de beroepsgroep van politicologen op om beter uit te maken welke plaats ze nu precies willen vervullen in het medialandschap. We hopen dat dit symposium deze oproep weerklank kan geven en zo de eerste aanzet kan vormen tot een vruchtbaar debat over deze kwesties, zowel onder politieke wetenschappers als tussen politieke wetenschappers en journalisten.

Politicologen en media: meer dan een verstandshuwelijk?

Dave Sinardet, Universiteit Antwerpen

De verhouding tussen politicologen en de media is een *hot topic*. Althans, binnen de politicologie (iets zegt me dat het in de mediawereld minder leeft). En doorgaans vooral in discussies en gesprekken achter de schermen, veel minder op het publieke forum.

Moeten we ons als politicologen niet ver weg houden van de media? Kunnen we daar ons verhaal wel kwijt? Zouden we ons niet beter enkel concentreren op het échte wetenschappelijke werk? Zou deze of gene collega niet beter wat meer selectiviteit aan de dag leggen in zijn media-optredens? Moeten we alleszins bepaalde formats niet mijden? En ons beperken tot commentaar op thema's die specifiek betrekking hebben op onze onderzoeksexpertise?

Dit type regelmatig gehoorde bedenkingen en oprispingen kan grosso modo herleid worden tot twee grote vragen: hebben politicologen iets in de media te zoeken? En zoja, wat dan precies? Of nog: moeten politicologen en media een verhouding uitbouwen en hoe moet die er dan precies uit zien?

Hebben politicologen iets in de media te zoeken?

Op die eerste vraag is mijn antwoord alvast een volmondig 'ja'. Vanwege één centrale, principiële reden die tot de kern gaat van de taak van academici (en van media). Maar vooraleer daar op in te gaan, wil

ik even stilstaan bij enkele andere, meer utilitaire redenen die ook een rol kunnen spelen. Want laten wij niet schijnheilig of naïef doen. Utilitaire redenen om politicologen in te schakelen zijn er soms ook bij de media (bijvoorbeeld om een gat op te vullen in actualiteitsprogramma's wanneer politici incommunicado zijn of hun komst annuleren), dus waarom zou dat ook omgekeerd niet het geval mogen zijn? Althans wanneer dit in de eerste plaats academische doeleinden dient.

Ten eerste kan een min of meer regelmatige aanwezigheid in de media helpen bij het opbouwen van enige naamsbekendheid, hoe relatief die ook moge zijn. Dat is geen doel op zich maar kan nuttig zijn om ook het diepgaandere academische werk ruimer te verspreiden. Een politicoloog kan misschien zijn meest diepgravende inzichten niet kwijt via media-optredens (op die discussie ga ik hieronder nog in), maar giet hij ze bijvoorbeeld eens in een boek, kan naamsbekendheid helpen om daarvoor wat meer aandacht op te wekken en er een ruimer publiek mee te bereiken (hoe relatief 'ruim' hier opnieuw moge zijn). Enige naamsbekendheid kan ook leiden tot uitnodigingen voor lezingen, debatten en aanverwanten, opnieuw fora waar een politicoloog de kans krijgt om dieper op de zaken in te gaan voor een ruim(er) publiek (nu staat dezer dagen ook de zin van dit type activiteiten ter discussie, maar ook daarover verder meer). Een naam die een belletje doet rinkelen kan tot slot ook geen kwaad wanneer men voor een onderzoek medewerking wil verkrijgen, bijvoorbeeld van politici of hun medewerkers.

Dat leggen van zinvolle contacten met politici, journalisten, ... wordt niet enkel vergemakkelijkt door naamsbekendheid maar ook door bepaalde media-optredens zelf, zoals deelname aan debatten. En behalve nuttig om medewerking aan onderzoek te verkrijgen, kan het ook helpen om politicologische inzichten te verdiepen en te toetsen aan de politieke praktijk, gebeurtenissen beter te kunnen plaatsen, inzicht te verkrijgen in een aantal dynamieken, enzovoort. De politicoloog is uiteraard geen politiek journalist, die over de tijd en de vorming beschikt om een uitgebreid netwerk te onderhouden en wiens taak het is om uit te zoeken en te verkondigen wat nu precies die dag op die vergadering is gezegd dat geleid heeft tot deze gebeurtenis. Toch kan dat type informatie voor een politicoloog relevant zijn, om ruimere analyses te maken over achterliggende dynamieken, op het spoor gezet te worden van nieuwe verklaringsgronden, ... Dat geldt zeker in het Belgische communautaire debat waar de kloof tussen het publieke discours van politici en hun eigenlijke drijfveren en gedrag vaak niet gering is. Een politicoloog die het Belgische federale systeem wil analyseren, moet ook de precieze dynamieken binnen en tussen partijen kennen die tot staatshervormingen leiden. Deels kan hij daarvoor terugvallen op het werk van journalisten, maar daar vindt hij niet noodzakelijk precies die specifieke informatie die voor hem relevant is. Al loopt de politicoloog natuurlijk evenzeer als de journalist het risico om vooral die informatie of die versie ervan te krijgen die de politicus goed uitkomt.

Een andere manier om inzichten te vergroten is door de opportuniteit die media-optredens (evenals partijbijeenkomsten, congressen, ...) bieden tot 'participerende observatie', een onderschatte sociaal-wetenschappelijke methode. Zo was mijn deelname als commentator aan de rechtstreekse uitzending van het VRT-programma Villa Politica vanuit de Kamer in december 2008, waarin de val van de regering Leterme live te volgen was, een interessante inkijk in de wisselwerking tussen politiek en media en in hoe politieke partijen de perceptie van politieke gebeurtenissen via de media proberen in hun voordeel te sturen. Een voorbeeld dat ik nu perfect kan gebruiken in mijn vak 'Politieke communicatie en marketing'.

Bovendien staat een dergelijke participerende observatie de politicoloog ook toe om te reflecteren over zijn eigen rol, over hoe bepaalde formats hem in een bepaalde rol kunnen duwen, enzovoort. Zo is het interessant om zien hoe de communautaire opsplitsing van media in België ertoe leidt dat je als Vlaamse politicoloog in Franstalige media soms meer als Vlaming dan als politicoloog wordt gelabeld (zo kreeg ik in een Franstalig tv-journaal ooit het onderschrift 'politologue flamand' opgeplakt, daar waar 'politologue de l'université d'Anvers' toch iets meer voor de hand ligt). En zoals uit deze bijdrage blijkt kan 'participerende observatie' van een politicoloog in medialand zelfs leiden tot reflecties in politiek-wetenschappelijke tijdschriften.

Zelfs al zijn bovenstaande overwegingen academisch relevant, ze mogen toch niet

gaan doorwegen. Want de belangrijkste reden waarom politicologen moeten streven naar een vruchtbare samenwerking met de media, is de rol die ze in de samenleving te vervullen hebben. Wetenschappers in het algemeen, sociale wetenschappers in het bijzonder, hebben naar mijn mening de taak om deel te nemen aan het maatschappelijke debat. Zeker wanneer ze expertise hebben in en onderzoek doen naar binnenlandse thema's moeten ze hun inzichten en resultaten niet enkel kenbaar maken bij collega's maar ook bij de ruimere samenleving. Zo realiseren ze een maatschappelijke return voor het gemeenschapsgeld waarmee ze betaald worden. Academics zijn belangrijk voor de res publica, de publieke zaak. Ze hebben vanuit hun positie de luxe maar ook de verantwoordelijkheid om onafhankelijk van bepaalde belangen het maatschappelijke debat mee te sturen, en bij te dragen tot de vorming van de publieke opinie via hun aanwezigheid in de publieke sfeer.

Zeker voor buitenstaanders lijkt dat misschien de evidentie zelve, maar in de huidige academische context is het dat niet altijd. Steeds meer worden publicaties in tijdschriften die *gerankt* zijn door het Amerikaanse commerciële bedrijf ISI-Thompson, het enige criterium om wetenschappers te beoordelen, ook al bleek onder meer uit onderzoek van Diana Hicks van de School of Public of Policy aan de Georgia Institute of Technology dat zo maar een beperkt deel van de relevante sociaalwetenschappelijke output wordt gemeten. Dat systeem is misschien zinvol voor de exacte wetenschappen, van

waaruit het werd geïmporteerd, maar kan voor de sociale wetenschappen moeilijk als alleenzalmakend beschouwd worden. Uiteraard is het deelnemen aan het internationale wetenschappelijke debat een must en zelfs de belangrijkste taak van een wetenschapper. Er is ook niets op tegen dat sommige academici opteren om zich louter op dat internationale wetenschappelijke forum te richten. Maar zij die ervoor kiezen om daarnaast ook een rol in het binnenlands maatschappelijk debat op te nemen mogen daar al evenmin voor gestraft worden. Het vervullen van die maatschappelijke rol wordt stilaan herleid tot een vrijetijdsactiviteit, aangezien het enkel achterstand oplevert tegenover collega's die hun kostbare tijd daar niet in steken. Via dit incentive-systeem creëert men een type academici dat steeds lossier komen te staan van de samenleving waarin ze leven en waarover ze werken.

Het debat over de maatschappelijke rol van academici kan niet herleid worden tot dat over de relatie tussen academici en media. Maar het laatste is wel een belangrijk onderdeel van het eerste, want media zijn nu precies één van de fora bij uitstek waarin politicologen hun maatschappelijke rol kunnen spelen. Daarnaast zijn er uiteraard nog talrijke andere belangrijke kanalen waar het vaak mogelijk is om meer diepgang te brengen (publiceren in nationale laagdrempelige tijdschriften, het geven van lezingen, deelnemen aan debatten, adviseren van partijen en organisaties, ...), maar media blijven wel de belangrijkste kanalen waarlangs het politiek-maatschappelijke debat vorm krijgt, al was het maar omdat ze het grootste publiek bereiken.

Opnieuw, dit betekent niet dat alle politicologen zoveel mogelijk de media moeten halen, of dat iemand er moet op aangekeken worden omdat het hem niet lukt of niet interesseert. Maar dat geldt evenzeer omgekeerd, een goede reden om dit *as such* te ontmoedigen kan ik niet meteen bedenken. Wel zeer integendeel.

En wat hebben ze dan precies in de media te zoeken?

Na de vraag 'of' politicologen een relatie met de media moeten aanknopen, komt de vraag 'hoe' deze best vorm krijgt. Want zijn media wel de meest geschikte plaats om die maatschappelijke rol te vervullen? Staat de academische logica daarvoor niet te haaks op de medialogica? Moeten politicologen hun eigenheid niet teveel opgeven in ruil voor mediatoegang? En staan die media überhaupt te wachten op academici?

Dat er vaak sprake is van uiteenlopende logica's is evident, maar zoals in elke goede relatie komt het er op neer een goed evenwicht te vinden tussen de eigenheid van de partners. Waar dat evenwicht precies ligt, is moeilijk te zeggen en al helemaal niet wetenschappelijk nauwkeurig te bepalen.

Van de kant van de media moet de vraag gesteld worden of er dezer dagen niet te weinig ruimte is voor academici om wat langere, genuanceerde en doorwrochte analyses te brengen. Zo worden zelfs in de kwaliteitskranten – ondanks de sterk toegenomen ruimte, bijvoorbeeld in de weekendedities – nog nauwelijks langere

essays gepubliceerd. De lengte van het gemiddelde opiniestuk in *de Morgen* en *de Standaard* is een pak korter dan één à twee decennia geleden. En op radio of televisie (deels met uitzondering van Radio Klara) is nog weinig ruimte voor een langer, diepgravend interview. De afwezigheid van dit type 'formats' kan algemeen betreurd worden, maar aangezien ze bij uitstek voor academici interessant kunnen zijn, betekent dit het verlies van een niet onbelangrijk forum. Media komen politicologen dus misschien niet altijd voldoende tegemoet.

Maar evenzeer moeten politicologen bereid zijn zich aan te passen aan de media, bijvoorbeeld op het vlak van taalgebruik en stijl. Dit vergt ten dele andere (maar aanvullende) talenten dan voor het wetenschappelijke werk. Wie er niet in slaagt om een complex punt te maken zonder het te overladen met een overdaad aan vakjargon mag niet klagen dat hij de media niet 'haalt'. Dit soort aanpassing is immers voor elke communicatie naar een ruimer publiek noodzakelijk, al komt daar bij media-optredens nog een aanpassing aan specifieke formats bovenop.

Vraag is natuurlijk hoe ver die aanpassing moet gaan. Allicht best niet zo ver dat een politicoloog als dusdanig volstrekt onherkenbaar wordt tussen andere (journalistische) commentatoren en observatoren. Hij moet de ambitie koesteren om toch een zekere meerwaarde te bieden en de waan van de dag te overstijgen. Bijvoorbeeld door gebeurtenissen in een verhelderend licht te plaatsen, er na reflectie een ruimer perspectief op te bieden (bijvoorbeeld door ze te plaatsen binnen een histori-

sche of ruimtelijke context), een nieuwe invalshoek of nieuw inzicht op te bieden. Daarnaast mag een politicoloog er naar mijn mening ook niet voor terugdeinzen om soms duidelijke standpunten in te nemen (zij het niet partijpolitiek) zolang deze onderbouwd en beargumenteerd zijn. Ook het terechtwijzen van bepaalde politieke handelingen moet kunnen, mits rationeel onderbouwd. De in België bijzonder verspreide gewoonte om bij elk type verkiezingen (federaal, regionaal, lokaal) telkens weer dezelfde politici op de lijsten te plaatsen, die dan vervolgens hun zetel niet opnemen of aan hun vorige mandaat verzaaken, kan (of moet zelfs) door politicologen gehekeld worden, bijvoorbeeld vanuit een analyse van democratische legitimiteit.

De specifieke invalshoek van academici maakt bovendien dat ze ook oplossingen kunnen aandragen die buiten het blikveld (of de belangen) van politici of journalisten vallen. Om het met Milton Friedman te zeggen: "the role of intellectuals is to develop alternatives to existing policies, to keep them alive and available until the politically impossible becomes politically inevitable". Het voorstel om in België een federale kieskring in te voeren dat ikzelf en andere collega's al jaren met enige regelmaat te berde brengen en dat we de voorbije jaren met een groep van Vlaamse en Franstalige academici technisch hebben uitgewerkt en hebben bepleit is daar een goed voorbeeld van. Het probeert internationale wetenschappelijke inzichten over de vraag wat de beste instellingen zijn voor meertalige samenlevingen op de Belgische context toe te passen en zo het communautaire debat mee vorm te geven.

Kunnen politicologen dergelijke vormen van meerwaarde bieden binnen elk media-format (want zoals vaak is spreken over ‘de media’ veel te reductionistisch). Het komt er allereerst op aan de verschillen tussen de formats te kennen en erop in te spelen. Een opiniestuk, een column, een radio-interview, een interview voor een journaalitem, een interview in een duidingsprogramma, een deelname aan een politiek debatprogramma, enzovoort, ze vergen stuk voor stuk een iets andere aanpak.

Een opiniestuk en nog meer een vaste column zijn wellicht de interessantste formats voor een academicus omdat de vrijheid in onderwerpkeuze en invalshoek daar doorgaans het grootst is. Men kan zelf beslissen welk onderwerp men relevant vindt om te behandelen (wanneer opiniestukken besteld worden is dat vaak wel over een specifiek actueel thema, bij een vaste column is de onderwerpkeuze nog vrijer). Toch is het mijn overtuiging dat men zelfs in het meest ondankbaar lijkende format soms een verschil kan maken. Zo zat ik in het najaar van 2007 in een uitzending van het debatprogramma ‘Controverse’ op de Franstalige commerciële televisie-zender RTL-TVI. Rond de tafel wordt telkens een tiental personen verzameld, zodat alvast niemand echt lang aan het woord komt. Heb je bovendien de pech om maar een politicoloog of andere observator te zijn in een gezelschap van (top)politici, blijft je spreektijd helemaal beperkt. De bewuste aflevering behandelde de taalkwesties in de Brusselse rand (ik bespaar de Nederlandse lezer de precieze details). Men had daarvoor niet bepaald de meest gematigde politici uitgenodigd: aan de ene kant drie gecontesteerde bur-

gemeesters van het radicaal-Franstalige FDF uit Vlaamse randgemeenten alsook de oud-burgemeester van Voeren José Happart, wiens weigering om Nederlands te leren de gehele jaren 1980 voor politieke hoogspanning zorgde. Aan de andere kant ook communautaire scherpslijpers, maar dan uit Vlaamse hoek, zoals de rechtse ultraliberaal Jean-Marie Dedecker en Vlaams parlementslid Eric Van Rompuy. En de politicoloog zat daar mooi tussenin. Tijdens het leeuwendeel van de uitzending vlogen verwijten heen en weer, werd met arresten van de Raad van State of het Grondwettelijk Hof gezwaaid, naargelang ze in het kraam van de politicus in kwestie pasten en werd vooral naast elkaar getierd. Zonder te willen beweren dat mijn korte tussenkomsten het debat een hele nieuwe wending gaven of getuigden van radicale nieuwe inzichten, kon ik het toch even wegtrekken van het Vlaams-Franstalig welles-nietesspelletje door het in een ruimer historisch en ruimtelijk kader te plaatsen, bijvoorbeeld via een verwijzing naar de (doelbewuste) dubbelzinnigheid in de taalwetten van 1962-1963 die ten grondslag liggen aan de huidige discussies en via een vergelijking met de Canadese context: dat de Franstalige Québécois daar het taalterritorialiteitsprincipe verdedigen dat in België door Vlaamse partijen wordt bepleit en precies door Franstalige partijen wordt verketterd (terwijl die laatsten zich wel solidair verklaren met die Québécois), plaatste het discours van sommige radicale Franstaligen over de discriminerende houding van Vlamingen alvast in een ander perspectief en kon Franstalige kijkers waarschijnlijk ook iets meer inzicht bieden in het ‘Vlaamse’ standpunt dan het

getier van de aanwezige Vlaamse politici. Althans, dat vernam ik achteraf toch van een aantal kijkers.

Evenzeer lukt het in sommige formats niet om enige meerwaarde te bieden of überhaupt een punt te maken. Dat is ook geen drama. Is echter meteen duidelijk dat wat men wil overbrengen werkelijk geen schijn van kans maakt binnen een bepaald format, dan kan men beter weigeren. De behoefte en noodzaak om aan het maatschappelijk debat deel te nemen mag niet leiden tot de aanvaarding om in eender welk scenario mee te draaien. Selectief omgaan met media-uitnodigingen is dus vaak zinvol. Maar als men er zijn ei in kwijt kan, is er op zich niets mis mee om vaak de media op te zoeken.

Academici moeten natuurlijk wel accepteren dat media volgens eigen wetten werken. Iedereen die regelmatig interviews geeft maakt wel eens mee dat een bepaalde quote uit zijn context is gerukt om in de invalshoek van het artikel of het nieuwsitem te passen. Iedereen die regelmatig opiniestukken schrijft, maakt wel eens mee dat daar plots een titel bovenstaat die eerder een zo groot mogelijk aantal lezers moet aantrekken dan een getrouwe weergave vormen van de inhoud van het stuk. Dat zijn nu eenmaal *les risques du métier*. Al moet de politicoloog misschien wel toegeven dat dit stuk mét zijn nuances dan wel door een pak meer mensen gelezen wordt. *Chacun son métier*.

Dat soort zaken hoort erbij maar op bepaalde momenten kan men best wel grenzen trekken. Zo zijn sommige journalisten wel eens geneigd het gezagsargument

van de politicoloog te gebruiken om een bepaalde boodschap te verspreiden. Als een politicoloog het zegt klinkt het geloofwaardiger, is de idee. Is de mening die de journalist via die weg in zijn stuk aan bod wil laten komen ook effectief die van de politicoloog, dan is er uiteraard geen probleem. In het andere geval kan die laatste best enige voorzichtigheid aan de dag leggen, zodat hem niet bepaalde woorden worden uitgelokt en in de mond gelegd.

Een daarmee samenhangend spanningsveld is dat van de verschillende 'frames' of invalshoeken die door media en politicologen gehanteerd worden om de politieke actualiteit te duiden. Zo wordt in politicologische kringen wel eens geklaagd dat de media over politiek, en al helemaal over verkiezingen, te veel verslag uitbrengen vanuit het zogenaamde 'game frame': de invalshoek van electorale strijd en strategieën van partijen. In een interessant artikel uit 2002 in de *Harvard Journal for Press and Politics* kwamen Paul Brewer en Lee Sigelman echter tot de vaststelling dat dit 'game frame' nu ook precies is wat Amerikaanse politicologen meestal gebruiken wanneer ze commentaar geven in de media (veel minder dan bijvoorbeeld het 'issue frame', dat vertrekt van de inhoudelijke standpunten van partijen).

Nu is de vraag of dit aan de journalisten ligt: stellen zij enkel vragen vanuit die specifieke invalshoek, selecteren zij uit de uitleg van politicologen enkel die quotes die in dat kader passen of selecteren ze misschien zelfs de politicologen naarmate ze gekend zijn om vanuit die invalshoek te analyseren? Of zijn de politicologen zelf geneigd die invalshoek te gebruiken

omdat ze denken dat de media dit willen horen of omdat ze de politiek nu eenmaal zelf ook op die manier analyseren (zij het dan op een iets meer gesofisticeerde wijze, bijvoorbeeld op basis van de ‘game theory’). Het lijkt deels op dat laatste want uit het hierboven genoemde onderzoek blijkt dat het ‘game frame’ ook het meest gebruikte is in artikels over verkiezingen in een aantal academische top-tijdschriften. Weliswaar minder overheersend dan in de media, maar toch. De kloof tussen het ‘academische’ frame en het ‘mediaframe’ bij verkiezingen lijkt dus gerelativeerd te moeten worden (al is de Amerikaanse context uiteraard niet de onze).

Op zich is er ook niets mis mee dat politicologen een dergelijke invalshoek gebruiken. Iedereen die de Belgische politiek de voorbije twee jaar heeft gevolgd kan er niet omheen dat electorale calculus en strategische spelletjes geen onbelangrijke verklaringsfactor zijn voor een hele reeks gebeurtenissen. Al kan de meerwaarde van de politicoloog er dan net in liggen om te expliciteren dat het spel zo wordt gespeeld en dat eventueel ook te problematiseren, in plaats van het te naturaliseren door volledig in het ‘game frame’ mee te stappen en het zo als enige relevante analysekader te legitimeren. Misschien kan de politicoloog net proberen de zaken vanuit een andere, evenzeer relevante, maar veronachtzaamde invalshoek te bekijken. Misschien zijn media dezer dagen wat teveel geneigd om politicologen in hun ‘frame’ in te passen, zonder genoeg open te staan voor invalshoeken die politicologen zelf kunnen aanbrengen. En omgekeerd zullen politicologen soms misschien ook wat teveel geneigd zijn om zich op dat vlak aan de media aan te passen.

Besluitend kunnen we stellen dat politicologen (en academici in het algemeen) een belangrijke rol hebben te vervullen in het publieke politiek-maatschappelijke debat en dat media daarvoor een van de kanalen bij uitstek zijn. Daarvoor moet de politicoloog zich aanpassen aan de medialogica (als onderdeel van het noodzakelijke talent om ook naar een ruimer publiek te kunnen communiceren), maar moeten media ook ruimte bieden om nog een academisch verhaal te vertellen. Politicologen kunnen best niet volledig ingekapseld worden of zich laten inkapselen in de mediaformats en frames, maar proberen vanuit de eigen achtergrond een meerwaarde te bieden in het debat. Ze zijn immers goed geplaatst om zinnige reflecties te leveren op evoluties in de politiek en ook in de media. Maar ze moeten uiteraard ook openstaan voor zelfreflectie. Misschien moeten ze ook maar eens wat meer onderzoek doen naar de relatie tussen media en politicologie.

De plaats van politicologen in de media

Peter Vandermeersch, algemeen hoofdredacteur De Standaard – Het Nieuwsblad

Is er in de media plaats voor politicologen? Dat is, in essentie, de vraag die ik moet beantwoorden. En uit de eerste zinnen van het stuk van Dave Sinardet leer ik dat de verhouding tussen politicologen en media een *hot topic* is, toch binnen de politicologie. Want inderdaad, zoals Sinardet zelf al vermoedt, is dat eigenlijk niet het geval in de media. Misschien ten onrechte. Want er valt wel wat over te zeggen.

1. Dat is dan ook mijn eerste vaststelling. Politicologen debatteren blijkbaar over de aanwezigheid van hun confraters in de media. De media vinden dat behoorlijk vanzelfsprekend. Want is er eigenlijk iets nieuws onder de zon? Intellectuelen – en daar reken ik tot nader order ook de politicologen toe – nemen al altijd deel aan het debat via de media. Zola publiceerde zijn ‘J’accuse’ op de voorpagina van *L’Aurore*. De filosoof Max Wildiers richtte diep in de jaren vijftig de gezaghebbende bijlage ‘*De Standaard der Letteren*’ op in mijn eigen krant. Opiniebladen staan al decennialang vol met standpunten en beschouwingen van intellectuelen. Maar er is dan misschien niks nieuws onder de zon, het aantal keren dat met name politicologen in media opduiken is de jongste jaren zonder meer geëxplodeerd. Ik heb de indruk dat elke politicoloog die iet of wat vulgariserend kan schrijven of vlot kan spreken dezer dagen ook op televisie komt en/of geregeld in de kranten opduikt, hetzij met een eigen column, hetzij als commentator in een van de vele duidingprogramma’s, hetzij om deze of gene peiling geloofwaardigheid te geven. Ik ben van vorming historicus. Maar ik stel vast dat ik uit het blote hoofd meer politicologen kan opnoemen dan historici. Juist omdat die politicologen meer dan anderen opduiken in de media. Dus eerste vaststelling: er is wel iets nieuws onder zon: het is veel meer. Sterker nog. Het is misschien zelfs te veel.

2. Dat het te veel is, is niet de schuld van de politicologen. Ik krijg zelden vragen van politicologen om in de media te komen. Wij vragen hen. Dat brengt me bij

mijn tweede vraag: waarom vragen wij, de media, aan deze heren (zijn er eigenlijk geen dames politicologen?) om onze kolommen te vullen of onze televisieplaatjes te bevolken?

In essentie zie ik drie redenen. Eerst en vooral omdat wij, de media, oprecht geïnteresseerd zijn in wat de politicologen, vanuit hun wetenschappelijk perspectief en hun grondige studie en kennis, aan het publiek kunnen bijbrengen. Ik zie het als een van de allerbelangrijkste taken van de media om de kennis die aan universiteiten en in andere onderzoekscentra wordt opgebouwd, vulgariserend te helpen verspreiden. Ik stel de kolommen van *de Standaard* graag open voor politicologen die nieuwe, dwarse, opmerkelijke, grondige inzichten hebben verworven. En als het moet krijgen ze daar echt wel de plaats voor. Ik vind zelfs dat het te weinig gebeurt. Dat er al te weinig politicologen eens aan mijn mouw trekken om te wijzen op hun werk.

De tweede reden waarom media van politicologen houden, is wat minder hoog gestemd. Met name in de altijd zo hongerige audiovisuele media kunnen de politicologen de leemtes invullen die ontstaan als de hoofdrolspelers – de politici of andere beleidsverantwoordelijken – om allerlei redenen niet willen opdruiven. “Als die echt niet willen komen, trekken we een blik politicologen of krantencommentatoren open”, zei mij een eindredacteur van een geëerd Vlaams programma niet zo lang geleden. Als je ‘talking heads’ nodig hebt zijn er altijd wel enkele politicologen of commentatoren die hun licht wil-

len laten schijnen over de realiteit. En ja, omdat naamsbekendheid (zie Sinardets stuk) én ego nu eenmaal een rol spelen, gaan ook politicologen maar al te graag op die uitnodiging in. Niets menselijks is ons vreemd. Gelukkig maar.

De derde reden waarom we al eens een politicoloog in de krant zetten of in een of ander panel is evenmin van eigenbelang gespeend. Maar nu gaat het over het eigenbelang van de media. Wij, de media, gebruiken politicologen maar al te graag om een saus van wetenschappelijkheid te gieten over wat we doen. Schaart politicoloog x of y zich achter deze peiling of achter deze stemwijzer? Dat krijgen die vanzelf een hogere waarde. Zit politicoloog z in ons programma? Dat heeft dat een sérieux die we anders misschien niet hebben. Als er ‘professor doctor’ voor een naam staat kunnen wij, de media, daar ons voordeel uithalen. Politicologen laten zich dat, zo stel ik vast, in vele gevallen welgevallen. Zonder er veel vragen bij te stellen.

3. Zo kom ik bij mijn derde vraag: vormt die grote aanwezigheid van politicologen in de media een meerwaarde voor het publiek? Ja en neen. Als het gaat over het uitdragen van wetenschappelijke kennis kan er geen twijfel over bestaan natuurlijk. Ik wil mij in dit stuk hoeden voor het noemen van namen in deze of gene richting. Maar bij wijze van uitzondering noem ik hier graag de naam van de Leuvense emeritus hoogleraar, de socioloog Luc Huyse. Zijn denken over binnen- en buitenlandse sociologische en politologische thema's heeft een veel grotere

impact gekregen dankzij zijn zorgvuldig uitgekiende mediapolitiek en voorzichtig gedoseerde contacten met de media. Vele andere, jongere collega's, volgen dit voorbeeld. Andere keren twijfel ik heel hard aan de meerwaarde van de politicologen in de schrijvende en audiovisuele media. In hun rol als columnist of commentator vallen ze soms ronduit uit hun rol. Dan proberen ze, met zeer wisselend succes, een ad hoc journalist te worden. Vergeten ze de noodzakelijke afstand (in ruimte en in tijd) die de politicoloog net zijn geloofwaardigheid moet geven. Dreigen ze nogal onbesuisd te keer te gaan. Beperkt hun wetenschappelijke benadering zich tot hun academische titel. Worden ze – ik weeg mijn woorden – slechte journalisten. Want zonder het netwerk te hebben van die journalisten en zonder de kennis te hebben van een aantal factoren die zich afspelen proberen ze op korte termijn te duiden. En ja, natuurlijk zijn er uitzonderingen.

Dat alles brengt me bij mijn besluiten

1. Politicologen hebben wel degelijk hun plaats in de media.
2. Politicologen moeten onderling beter uitmaken welke die plaats is.
3. Politicologen moeten de wetmatigheden van de media beter kennen en weten wanneer ze dreigen gebruikt te worden door die media.
4. Politicologen moeten erover waken dat ze geen slechte journalisten worden.
5. Zoals de journalistiek soms te dicht staat bij de politiek, staan de politicologen soms te dicht bij de journalistiek. Wat meer afstand in deze driehoek zou voor iedereen heilzaam zijn.

Uitleiding

Peter Bursens, Universiteit Antwerpen
Eelke Heemskerck, Universiteit van Amsterdam

Niets menselijks is ons vreemd, merkt Vandermeersch op. Media zoeken 'talking heads' die nagenoeg eender wat mogen zeggen, zolang ze professor doctor zijn. En wat is voor een wetenschapper vleier dan aan te mogen schuiven bij de meest gerenommeerde debatprogramma's op televisie om – zeer geleerd – beschouwingen te delen met het publiek. Aan beide zijden kan de *spin-off* heel positief zijn: goede inhoud voor de mediamaker, publiciteit en invloed op het publieke debat voor de wetenschapper. Mooi voor elkaar en helemaal niet erg. Toch blijkt uit beide bijdragen dat zowel de hoofdredacteur als de geëngageerde politicoloog wat worstelen met de precieze relatie en de positie van politicologen in de media.

Sinardet geeft daarbij aan dat lang niet alle politicologen een bijdrage aan het debat hoeven te leveren, maar dat zij die dat wel doen daar meer voor gerespecteerd zouden moeten worden. Want in de huidige ontwikkelingen van de politieke wetenschap in Nederland en België lijken haast enkel nog artikelen in 'ISI-ranked Journals' te tellen. Zo creëren we zelf een systeem van prikkels die onze beroepsgroep steeds losser maakt van de samenleving waarin we leven en waarover we werken, volgens Sinardet. Onwillekeurig dringt zich hier een vergelijking op met de financiële elite, de bestuurders, managers, en handelaren van de grotere financiële instellingen. Daar leidde de fixatie op een eenduidig doel (aandeelhouderswaarde)

tot een systeem van prikkels en beloningen die de financiële elite allengs verder van de maatschappij heeft verwijderd. Nu zal het nog wat voeten in aarde hebben willen we aan de universiteiten aanzienlijke persoonlijke geldbonussen verbinden aan het publiceren in *top ranked journals*, maar heel erg veraf klinkt dit tegenwoordig al niet meer.

Op zichzelf kan het niet al te ingewikkeld zijn om als vakgroep bijdragen in de media te waarderen. Dit veronderstelt dan wel dat de mediabijdrage van de politicoloog direct of indirect gebaseerd is op de eigen wetenschappelijke expertise. Sinardet stelt dan ook dat niet elke politicoloog een bijdrage in de media hoeft te leveren: sommige onderzoeksonderwerpen lenen zich daar (nog) niet voor. Vandermeersch geeft zelfs aan dat de titel 'professor doctor' al wel eens voldoende is om aan tafel te geraken. En inderdaad, als we de opiniekaternen van de Nederlandse en Vlaamse kranten er op na slaan, vinden we vele bijdragen van politicologen die zeer actief zijn in het maatschappelijke debat maar steeds vaker over onderwerpen die slechts zeer indirect en soms slechts met enige fantasie terug te voeren zijn op de wetenschappelijke expertise. In 2003 leidde dit aan de Universiteit van Amsterdam tot een debat, aangezwengeld door toenmalige Rector Magnificus Paul van der Heijden. Volgens Van der Heijden gebeurde het te vaak dat wetenschappers zich laten verleiden tot uitlatingen en stellingen die zij niet – wetenschappelijk – kunnen verdedigen. Je hebt als wetenschapper een maatschappelijke rol, maar dat ontslaat je niet van de hoge kwaliteitseisen die ook voor

POLITICOLOGEN EN MEDIA

wetenschappelijke publicaties gelden. Kun je daar niet aan voldoen, dan dien je je als burger te presenteren en niet als hoogleraar, zo stelde Van der Heijden destijds.

Dit debat over de rol van politicologen in de media sluit mooi aan bij een eerder debat in het symposium van *Res Publica*, met name over Nederlands als wetenschapstaal (*Res Publica*, 2008-2). In beide discussies staat immers de maatschappelijke rol van wetenschapper centraal: als we betaald worden door de belastingbetaler, mogen we ten minste iets terug doen, door deelname aan het nationale debat en door de opgedane kennis te verspreiden onder de bevolking. Voor de wetenschapper zelf

blijft er echter steeds een belangrijke afweging: in welke mate kan het eigen argument – eventueel met de benodigde nuance – voor het voetlicht worden gebracht. Een goed begrip van de ‘formats’ die gebruikt worden en van de ‘wetten en regels’ van de verschillende media is daarbij een belangrijk hulpmiddel. Politieke wetenschappers moeten ook niet elk scenario accepteren: een selectie in media-uitnodigingen is nodig, stelt Sinardet. Kortom, politicologen dienen zichzelf en elkaar steeds de vraag te stellen of hun mediabijdrage de toetsteen der kwaliteit goed kan doorstaan. Als we dat al kunnen volhouden, dan kunnen we met recht dezelfde vereisten aan de media zelf stellen.